

**ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ НА
НАУЧНОТО ЖУРИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА
ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА
ВИЛЯНА ЯНКОВА РУСЕВА**

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Стела Иванова Балтова, Международно висше бизнес училище, професионално направление 3.8. Икономика (Бизнес услуги)

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен “доктор” по професионално направление 3.8. **Икономика, „Икономика и управление (индустрия)“** в Бургаски свободен университет

Автор на дисертационния труд: Виляна Янкова Русева

Тема на дисертационния труд: „Развитие на ноу-хау чрез консултиране и обучение. Примерът на туристическата индустрия”

Основание за представяне на становището: Заповед № УМО-129/ 26.06.2019 г. на Ректора на БСУ и Решение на научното жури, взето на заседанието му на 27.06.2019 г.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е разработен в обем от 235 страници, от които основен текст 194 страници. Структуриран е както следва: увод, основен текст, систематизиран в две глави, заключение, използвана литература и приложения. Възприетата от докторантката структура успява да осигури необходимата логична обвързаност между компонентите на дисертационния труд за постигане на цялостност и завършеност на изследването.

Използвани са 131 литературни източници, от които 50 заглавия на български език и 40 на английски, останалите са посочени като интернет източници. Дисертацията включва 6 фигури, 26 графики, 10 таблици. Заедно с дисертационния труд са представени 10 броя приложения по неговото съдържание в обем от 32 страници, които включват модел на използваните анкетни карти за проучванията, разработени в резултат на изследването модели на консултантска оферта и договор, разработени от докторантката казуси.

Дисертационният труд е оформен в логическа структура, като заедно с автореферата и представените научни публикации по темата (общо 8 на брой), представляват **завършен продукт на самостоятелно научно изследване**. В увода е изведена актуалността на темата, дефинирани са ясно обекта и предмета на изследването, целта и задачите на дисертационния труд, методология на изследването, изследователска теза, изследователски въпроси и хипотези.

Актуалността и значимостта на дисертационния труд се определят от силното развитие на туристическия сектор в България и в света, и необходимостта от създаване

на ново знание за иновирането му с цел постигане на конкурентоспособност в условията на мощно навлизане на дигиталните технологии в сектора. Дисертационният труд е посветен на **актуален и същевременно важен** социален и управленски въпрос – оценка на влиянието на обучението и консултантската дейност за развитие на ноу-хау в сектора на туризма. Актуалността произтича от:

- Интензивните на знание бизнес услуги, каквито са консултантските услуги, са елемент на бизнес екосистемата и същевременно са носител на знание и иновации. Същевременно те иновират консуматорите им. Априори, това ги прави подходящ генератор и катализатор за развитие на ноу-хау в организации и е необходимо да се даде изследователски отговор на въпроса как това може да се реализира в конкретната бизнес среда на нискотехнологичния сектор на туризма, конкретно в България. Същевременно, в научната литература има дефицит относно изследване влиянието на тези услуги върху сектора на туризма.
- Необходимо е в условията на силен натиск от променящото се поведение на туриста, породено от системата от нови информационни технологии, споделянето ползване на ресурси, нови форми на оползотворяване на свободното време, изкуствения интелект, дерегулацията в сектора на въздушния транспорт, от новите модели на работа и разпределение на доходите, да се оцени кои видове обучения и форми на учене през целия живот са най-подходящи за придобиване на нови знания и компетенции за постигане на конкурентоспособност.

Дефинираните предмет и обект са ясно разграничени, и пряко обвързани с основната цел, изследователската теза, поставените задачи и формулираните хипотези. Защитаваната теза е, че „туристическите организации имат нужда от повишаване на управленския капацитет и най-подходящо е използването на бизнес консултиране и обучение за развитие на ноу-хау, генериране на растеж и увеличаване на конкурентоспособността им“. Проверянето на изследователската теза е конкретизирано в три хипотези.

В своята цялост дисертационното изследване има практико-приложен характер.

2. **Оценка на получените научни и научно-приложни резултати**

В **първа глава**, логично и последователно са изследвани и представени постановки в теоретичен и практически план за ролята на човешкия ресурс и неговото управление в икономиката на знанието като фактор с първостепенна значимост за развитието ѝ, като е изведено, че този фактор се проявява в най-висока степен в условията на генерирано ново знание. Тогава знанието е ресурс за развитие на икономиката на знанието. В този аспект, основният акцент на изследването е върху ролята на новото знание и иновациите за постигане на устойчиво развитие в силно динамичния и социално значим сектор на туризма. Представени са обобщени вижданията на изследователи за постигане на ново знание чрез различните форми, методи и нива на обучение, като особено място е отделено на иновационните тренинг, менторинг и коучинг-практични и съвременни концепции за „учене през целия живот“.

В резултат на проучването, докторантката правилно обосновава, че „управлението на знанието създава конкурентно предимство, което се състои в по-бързо и по-компетентно вземане на решение“. Изведено е, че продукцията на „новия“ туризъм

е в постоянна технологична конкуренция, а потребителите са зрели и искат да бъдат постоянно различни. Туристическият продукт има силен мултипликационен ефект върху други сектори на икономиката и като цяло върху страната производител и износител, което още повече предопределя нуждата от ново знание в сектора и откриване и изследване на подходящи източници и форми за създаването му.

Втора глава има много амбициозен характер. В първата част е представена методологията на провеждане на изследването и анализ на резултатите от емпирично изследване. Избраният методологически инструментариум е приложен правилно и е дал възможност да бъдат събрани достатъчни по обем количествени и качествени данни, обхващащи един сравнително голям времеви период, които в съчетание с казусния метод са позволили на докторантката да докаже поставената изследователска теза.

В голямата си част глава втора е посветена на анализ на резултатите от проведените емпирични изследвания. Получените резултати свидетелстват за зависимост между вида на инвестицията в туристическата индустрия и конкурентоспособността на туристическия обект. Обосновано авторката достига до извода, че е налице слабост в провежданата политика в туристическите обекти, главно хотелите, изразяваща се в силна инвестиционна и иновационна дейност в суперструктурата, съпроводена от ниска такава в развитието на човешкия фактор в организацията. Обучителната дейност на всички нива, във всички форми на обучение в комбинация с безпристрастна бизнес консултантска дейност като градивен ресурсен елемент е онзи постамент, който може да осигури развитието на ноу-хау в туристическите организации за постигане на конкурентоспособност. Изведените в резултат на изследването области за спешна намеса и развитие на ноу-хау са компютърни и дигитални, маркетинг и управленски умения.

В тази глава на дисертационния труд се проявяват изследователските умения на докторантката и уменията ѝ за аналитичност и всеобхватност на прилагане на резултатите от извършените изследвания. Докторантката обосновава и предлага съвкупност от подходи за подпомагане развитието на ноу-хау в туристическите организации и постигане на конкурентоспособност чрез обучение и консултантска дейност.

В заключението е подходено съдържателно, като преди да се представят в резюме постигнатите научни и научно-приложни резултати в дисертационния труд, първо са изведени вижданията на авторката за подхода, който е избран при разработване на дисертационния труд, което показва, че докторантката има способност да аргументира научните си виждания и да ги защитава. Тя сполучливо прави теоретични обобщения и обосновава предложения в защита на изследователската си теза.

Списъкът на използваните литературни източници и приложенията са изготвени съобразно възприетите стандарти.

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Представеният от докторантката Виляна Янкова Русева дисертационен труд има характер на обогатяване на съществуващата теория и практика. Приносите са лично дело на докторантката, които подкрепям и допълвам както следва:

1. Изведена е зависимостта между икономическата ефективност на туристическите фирми и различните видове и форми на обучения, като акцент е даден на ученето през целия живот, което е и приоритетна политика в

Европейския съюз. Установено е, че в Югоизточния регион за планиране, който е силен туристически район, характеризиращ се с висока конкуренция и висока конкурентоспособност на обектите както за летен туризъм, така и за целогодишен туризъм, туроператорите и хотелите са основен ползвател на иновативните „training“, „coaching“ и „mentoring“.

2. Доказана е зависимост между управленския капацитет в туристическия сектор и системното **обучение и консултирането като ключови ресурси** за успешното функциониране на бизнеса. Разкрити са онези качества на консултанта, които ще доведат до развитие на ноу-хау в туристическата организация. Чрез казусния метод (на базата на самостоятелно разработени казуси за целите на изследването) е установено постигането на иновирание на туристическата фирма в резултат на интензивни на знание бизнес услуги каквито са консултантските услуги.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката Виляна Янкова Русева е публикувала основните резултати от направеното изследване по темата на дисертационния си труд в една самостоятелна студия и 7 публикации, в международни, национални и университетски научни конференции, проведени в България.

Представените от докторантката публикации отговарят на количествените и качествените изисквания за публикации при защита на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ като отразяват в значителна степен постиженията на дисертационния труд, представителни са, имат научна редакция.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът е представен във вид, който отговаря на изискванията, в обем от 38 страници. Той кореспондира с дисертационния труд и представя в синтезиран вид обекта, предмета, обхвата, резултатите и изводите от изследването. Справката за приносите отразява вижданията на автора за постигнатите научни и научно-приложни резултати в изследваната област.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

По дисертационния труд могат да се отправят и някои критични бележки, **които в никакъв случай не намаляват** качеството му като научна разработка, както следва:

- Извършеният много добър и необходим за целите на дисертационния труд анализ на иновативни консултантски и обучителни практики в туристическата индустрия, представен в глава втора, считам, че би имал по-голяма тежест, ако намери място в глава първа, като по този начин ще се яви като основа за надграждане в резултат на емпиричното изследване в глава втора.
- Забелязани са някои непълноти в изписване на литературните източници като например не е посочена годината на публикацията (напр. източник 28 (Нешков, М., Найденов, Науката за туризма и мястото на туристическата политика в нейния обект и предмет, (Публикации на автори от ИУ-Варна); източник 47 (Шопов, Д., М. Атанасова, Управление на човешките ресурси,

Бих желала да отправя някои препоръки и въпроси към докторантката, които в никакъв случай не омаловажават постигнатите резултати.

- Развитието на ноу-хау в нискотехнологичния сектор на туризма е жизненоважно за постигане на конкурентоспособност. Считам, че Виляна Русева трябва в бъдеще да продължи изследванията си в тази посока, конкретно върху влиянието на консултантската дейност върху икономическото поведение на сектор туризъм в България и постигане на ново знание и устойчивост в среда на мощна дигитална трансформация на сектора.
- Въз основа на извода, че в международните туристически обекти, опериращи в България, се прилагат международни стандарти за управление, на кои консултанти, български или чуждестранни, би се доверил българският мениджър в туристическата индустрия за развитие на ноу-хау в организацията, и какви бариери стоят пред българските консултанти в този сектор?

7. Заключение

В заключение, мога да заявя, че докторският труд на Виляна Янкова Русева е завършено научно, добросъвестно извършено изследване, посветено на ясно дефиниран, актуален и значим социален и управленски проблем в област, предизвикателна както за научната общност, така и за практиката. Поставените цел и задачи на изследването са успешно изпълнени, като в резултат на това са постигнати резултати с научен и научно-приложен характер. Съгласно моите познания, дисертационният труд е самостоятелно изследване и не съдържа елементи на плагиатство. Считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и вътрешните правила на БСУ. С убеденост давам **положителна оценка** на дисертационния труд на тема „Развитие на ноу-хау чрез консултиране и обучение. Примерът на туристическата индустрия” и бих желала да предложа на уважаемото жури да присъди на **Виляна Янкова Русева** образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. **Икономика, „Икономика и управление (индустрия)“**.

12.08.2019 г.

гр. София

Член на научното жури: .....

(доц. д-р Стела Балтова)